

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8

ΟΙ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ἡ Γαλλία ἐγκυμονοῦσε ἡγεμονικὴ ροπὴ ἐπὶ τοῦ Εύρωπαϊκοῦ πεδίου, τὴν δποία ὑπεδήλωσε ἥδη ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' (1643-1715). Ὁ Βασιλεὺς Ἡλιος ἀκολούθησε δυναμικὴ, ἐπεκτατικὴ ἔξωτερικὴ πολιτικὴ διαρκοῦς κατευθυντηρίου ἀναμείξεως εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ζητήματα, ἡ δποία μετὰ τὶς θεαματικὲς ἐπιτυχίες τοῦ πρώτου μέρους τῆς βασιλείας του (ἀπὸ τοῦ Πολέμου τῆς Διαδοχῆς τοῦ Ἰσπανικοῦ τμήματος τῶν Κάτω Χωρῶν, τὸ Βέλγιον, 1667-8, μέχρι τὴν προσάρτησι τοῦ Δουκάτου τοῦ Λουξεμβούργου, 1684, καὶ τὴν Συνθήκη Συμμαχίας μὲ τὸν Ἐκλέκτορα τῆς Κολωνίας), συναντᾶ τὴν ηὑξημένη ἀντίδρασι τῶν ὑπολοίπων Δυνάμεων στὴν ἀναφαινομένη ἀπειλὴ ἀνατροπῆς τοῦ Συστήματος Ἰσορροπίας, καὶ τὴν ἀνεπάρκεια τῆς Γαλλίας νὰ ὑπερκεράσῃ τὴν Εύρωπαϊκὴ ἀντίδρασι. Ἡ ἀδυναμία αὐτὴ προέκυπτε καὶ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ἔξαντλησι τῆς χώρας συνεπείᾳ τοῦ «Προγράμματος Μεγαλείου» ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ δλοκληρωτικοῦ κρατικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς παραγωγῆς (Κολμπέρ) ποὺ κατέπνιξε τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξι μὲ τὸ περίπλοκο σύστημα «κατευθυντηρίων ρυθμίσεων καὶ δδηγιῶν». Ἡ κάμψις τῆς

Γαλλίας καταφαίνεται άπό τὸ ὅτι ἐν μέσῳ βαθείᾳς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς κρίσεως, ὁ πληθυσμὸς μειοῦται ἀντὶ νὰ αὔξανεται. Ἡ δημογραφικὴ ἄρνησις εἶναι ἐντυπωσιακή ἀπὸ 23.000.000 τὸ 1670, οἱ Γάλλοι γίνονται 19.000.000 περίπου τὸ 1700. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Λουδοβίκος ἀναβιβάζει τὸν ἰστάμενο πεζικὸ στρατὸ σὲ 450.000 ἄνδρες καὶ τὸν ναυτικὸ σὲ 100.000, πρωτοφανῆ μεγέθη εἰς τὴν νεώτερη μέχρι τότε Εὐρωπαϊκὴ Ἰστορία.

Ἡ Εὐρώπη συμμαχεῖ ἐνώπιον τοῦ κινδύνου Γαλλικῆς Ἡγεμονίας. Ὁ Συνασπισμὸς τοῦ Augsburg (1686) συνενώνει τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ἀγίας Αὐτοκρατορίας, μὲ τὴν Βαυαρία καὶ τὸ Βραδεμβούργο, τὸν Κάρολο τὸν IA' τῆς Σουηδίας καὶ τὸν Γουλιέλμο Γ' τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν ('Ολλανδίας): πρόκειται γιὰ ἀμυντικὸ σύμφωνο κατὰ πάσης ἐπιθέσεως. Ὁ Λουδοβίκος εἰσβάλλει εἰς Γερμανικὰ ἐδάφη μὲ σκοπὸ τὴν ἐξασφάλισι τοῦ Ρήνου (1688). Τὸ 1689 συντίθεται ἡ Μεγάλη Συμμαχία Ἀγγλίας (ὑπὸ 'Ολλανδὸν βασιλέα πλέον, τὸν Γουλιέλμο Γ', πρωτοστατοῦντα στὸ Ἀντιγαλλικὸ τόξο), (Γερμανικῆς) Αὐτοκρατορίας, Ἰσπανίας, Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν, Δανίας καὶ Σαβοΐας: σύμφωνο ὑπερασπίσεως κάθε μέλους ἀπὸ ἐπίθεσι τῆς Γαλλίας. Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς κατάγει νίκες μὲ μεγάλες θυσίες εἰς ἄνδρες καὶ ὑλικὸ στὴν Γερμανία καὶ Κάτω Χῶρες, χωρὶς σύστοιχο καὶ μόνιμο ἀποτέλεσμα. Ὁ λαὸς ἀποστραγγίζεται μὲ ηὐξημένη φορολογία, ἐνῷ τὸ ἔλλειμα τοῦ δημοσίου διογκοῦται (ἔξοδα 270% τῶν ἐσόδων τὸ 1697). Ὁ Λουδοβίκος συνάπτει χωριστὲς συνθῆκες μὲ τοὺς ἀντιπάλους (μαζὶ ἡ Ἀγγλία, 'Ολλανδία, Ἰσπανία τὸ 1697), ποὺ ἀφήνουν τὴν Γαλλία μὲ δυσανάλογα μικρὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἀγῶνα ὀφέλη (μερικὰ ἐδαφικὰ κέρδη εἰς παραμεθορίους περιοχὲς καὶ τὶς ἀποικίες ἔναντι μειώσεως τῶν δασμῶν διὰ τὸ 'Ολλανδικὸ ἐμπόριο). Οἱ συνθῆκες ἥσαν στὴν πραγματικότητα ἀνακωχὲς ἐν ὅψει τῆς ἀναμενομένης καταρρεύσεως τῆς Ἰσπανικῆς Αὐτοκρατορίας. Πρωτοβουλίᾳ τῆς Ἀγγλίας, τῆς δποίας πάντοτε σταθερὰ στρατηγικὴ ἦταν ἡ διατήρησις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συστήματος Ἰσορροπίας, συνήφθησαν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας δύο διαδοχικὲς Συμφωνίες διαμελισμοῦ τῆς Ἰσπανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ ὁ Λεοπόλδος A' Ἀφβούργος, Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἐπεδίωκε νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν οἶκον του ἀδιαιρετος καὶ ἀμείωτος ὁ βασιλικὸς θρόνος τῆς Ἰσπανίας. Ὁ Λουδοβίκος

κατόπιν τούτου ἀπεδέχθη «κληρονομία» τοῦ Ἰσπανοῦ Βασιλέως Καρόλου Β' ὑπὲρ ἐγγονοῦ τοῦ Λουδοβίκου ὑπὸ τὸν ὄρο τῆς παραιτήσεώς του ἀπὸ δικαιώματα εἰς τὸν Γαλλικὸν θρόνον (τὸ σχέδιο ἦταν τοῦ Πάπα Ἰννοκέντιου ΙΒ', τὸ 1700): τὸν ὄρο αὐτὸν ὁ Λουδοβίκος ὑπέδειξε μὲ τὶς ἐνέργειές του ὅτι δὲν ἡννόει νὰ τηρήσῃ ἀντιθέτως ἀπεσκόπει νὰ ἔχεται λλευθῆ στὴν Εὐρώπη (Ἰσπανικὲς Κάτω Χῶρες) καὶ στὶς ἀποικίες τὰ τεράστια ἐδαφικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλεονεκτήματα ποὺ ἡ προσωπικὴ σύζευξις Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας παρουσίαζε. Δευτέρα Μεγάλη Συμμαχία συνεπάγη μὲ τὴν Συνθήκη τῆς Χάγης (1701) ὑπὸ Ἀγγλίας, Ὁλλανδίας καὶ (Γερμανικῆς) Αὐτοκρατορίας, εἰς τὴν ὁποίαν προσεχώρησαν Δανία, Πρωσία, Ἀννόβερο, Μύνστερ, Μάινζ, Παλατινᾶτο καὶ ἄλλες μικρότερες γερμανικὲς ἥγεμονίες, ἀπὸ δὲ τοῦ 1703 καὶ ἡ Σαβοΐα καὶ ἡ Πορτογαλλία. Ὁ Πόλεμος τῆς Ἰσπανικῆς Διαδοχῆς ποὺ ἀκολούθησε (1702-13) ἐνέπλεξε ὅλη τὴν Εὐρώπη δυτικῶς τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Γαλλία εἶχε νὰ παλαίη κατὰ μῆκος πολλῶν μετώπων, εἰς τὴν περιοχὴ τοῦ Ρήνου, Βελγίου, Ἰταλία, Ἰσπανία, ἐνῷ οἱ Ἰσπανικὲς ἀποικίες εὑρίσκοντο ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ συμμαχικοῦ (Ὁλλανδικοῦ καὶ Ἀγγλικοῦ) στόλου. Σειρὰ ἀπὸ αἵματηρες ἥττες καὶ ὀδυνηρές ὑποχωρήσεις τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ κάνουν τὸν Λουδοβίκο νὰ ζητήσῃ ἐπανειλημμένως εἰρήνη ὑπὸ συνεχῶς δυσμενέστερους γιὰ τὴν Γαλλία ὄρους· ἀλλὰ ἡ ἐπιμονὴ τῶν Συμμάχων εἰς ταπεινωτικὲς ἀπαιτήσεις (ὅπως συμμετοχὴ τῆς Γαλλίας εἰς πόλεμο κατὰ τῆς Ἰσπανίας πρὸς ἀποπομπὴ τοῦ νεοορισθέντος ἐγγονοῦ του ἀπὸ τὴν Βασιλεία) ἐπιμηκύνουν τὸν πόλεμο. Τὸ 1707 ἡ Ἰσπανικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς Ἰταλίας (Δουκάτα Μιλάνου καὶ Μάντουας, Βασίλειο Νεαπόλεως μὲ τὴν Σικελία) ἀντικαθίστανται ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς. Ὅταν μάλιστα διαδοχικὲς ἐκστρατεῖες τῶν Συμμάχων εἰς τὴν Ἰσπανία πρὸς ἀπομάκρυνσι τοῦ Βουρβώνου Βασιλέως ἀποτυγχάνουν (τελευταία τὸ 1710), ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ μεταστρέφεται (1710-1). Διαμελισμὸς τῆς Ἰσπανικῆς Αὐτοκρατορίας ἔχει ἥδη γίνει *de facto*: τὸ Ἰταλικὸν μέρος εἶναι ὑπὸ τὴν Αὐστρία, στὶς Ἰσπανικὲς Κάτω Χῶρες ἔχει προελάσει ὁ Συμμαχικὸς Στρατός, τὶς ἀποικίες ἐλέγχει ὁ Ἀγγλικὸς καὶ Ὁλλανδικὸς Στόλος: ἡ Ἀγγλία δέχεται τώρα τὴν διατήρησι τοῦ Φιλίππου στὸν θρόνο τῆς Ἰσπανίας. Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ πολεμᾶ γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν

Γαλλικὸ ἔλεγχο τῆς Ἰσπανικῆς Αὐτοκρατορίας ὡς δλότητος, ἀντικαθιστῶσα αὐτὸν μὲ τὸν Αὐστριακό. Ὁ Μάρλμπορω ἀπολύεται. Ἡ συνέχισις τοῦ πολέμου ἐκ μόνου τοῦ Αὐτοκράτορος (Αὐστρία) ἐνῷ ἔχει ἀρχίσει ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Οὐτρέχτης, δίνει τὴν εὐχαίρια Γαλλικῶν νικῶν ποὺ βελτιώνουν κάπως τὴν θέσι τῶν Γάλλων διαπραγματευτῶν. Ἡ Συνθήκη τῆς Οὐτρέχτης (1713), χωρὶς τὴν Αὐστρία, νομιμοποιεῖ εἰς τὴν οὓσια τὸ ἐπιτευχθὲν status quo, ὅπως καὶ ἡ Συνθήκη τοῦ Ράστατ (1714) μὲ τὴν Αὐστρία. Ἡ Γαλλία κρατεῖ Στρασβούργο καὶ Ἀλσατία, ἀλλὰ χάνει ὅλες τὶς πρώην Ἰσπανικὲς Κάτω Χῶρες, οἱ δόποιες περιέρχονται ὅπως καὶ οἱ Ἰταλικὲς περιοχές, στὴν Αὐστρία. Ἡ Νίκαια ἐπιστρέφει στὴν Σαβοΐα, ἐνῷ ἡ Βαυαρία λαμβάνει Ναμύρ, Λουξεμβούργο καὶ Σαρλρουἄ. Ἡ Ἀγγλία ἔξασφαλίζει τὸ Γιβραλτάρ καὶ τὴν Μινόρκα, ἀποικιακὰ ἐδάφη (ὅπως τὴν Nova Scotia στὸν Καναδά), ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόριο πρὸς τὶς Ἰσπανικὲς ἀποικίες: ἐπιδιώκει συστηματικὰ τὸν ἔλεγχο τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἡ Ὀλλανδία, ἃν καὶ νικήτρια τοῦ πολέμου, μένει ἄνευ ἀπτῶν κερδῶν καὶ μὲ δραστικὰ κολοβωμένη την ναυτικὴ ἴσχυ τῆς, πολεμικὴ καὶ ἐμπορική. Ἡ ἀνοδος τοῦ Ὀλλανδοῦ Ἡγεμόνος στὸν θρόνο τῆς Ἀγγλίας ἐλειτούργησε ὑπέρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Γαλλία ἔξερχεται τοῦ ἀγῶνος ριζικὰ ἀποδυναμωμένη, ἀποδεκατισμένη πληθυσμιακὰ, κατεστραμμένη οἰκονομικὰ (ἀπὸ τὸ ὑφος τῶν φόρων καὶ τὸ κλείσιμο τῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν γιὰ τὰ Γαλλικὰ προϊόντα) καὶ χρεωκοπημένη (τὸ δημόσιο χρέος ἀνήρχετο στὸ ἀστρονομικὸ ποσὸ τῶν τριῶν δισεκατομμυρίων φράγκων). Ἡ Ἰσορροπία ἔξειδικήθη τὴν πρόωρο ἐπιχείρησι Ἡγεμονίας.

Ἡ ἱστορία τῆς Γαλλίας τὸν 18ο αἰῶνα ἔκφράζει μία διαδικασία φθίσεως, ἀντιπροσωπευομένη χαρακτηριστικῶς ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα διακυβερνήσεως ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ' (1715-1774). Διοικητικὸ σύστημα ταυτοχρόνως συγκεντρωτικὸ καὶ ἀνομοιογενὲς παρέλυε τὴν ἐσωτερικὴ δραστηριότητα τῆς χώρας. Ἡ δλοκληρωτικὴ ὑπαγωγὴ τῆς Δημοσίας Διοικήσεως ὑπὸ τὸ Στέμμα συνεδυάζετο μὲ τὴν ὑπαρξὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἀριστοκρατικῶν προνομίων, μὲ τοπικὲς ἔξουσίες ποικίλης μορφῆς ἀνὰ ἐπαρχία (τοπικὰ κοινοβούλια -

parlements — μὲν ἐπεκτεινόμενες δικαστικὲς δικαιοδοσίες, καὶ κυρίαρχα συμβούλια — conseils souverains ἐπαρχιακὲς Συνελεύσεις τῶν «Γενικῶν Τάξεων» στὶς pays d' Etats). Ἡ φορολογία ἦταν τοπικὰ ἀνομοιογενῆς (π.χ. ὁ φόρος ἀλατος, gabelle — ὁ ὅποῖος συνεισέφερε τὸ 15% τῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους τὸ 1774 — ἐβάρυνε ὥρισμένες περιοχὲς ἐνῷ ἄλλες ἐξηροῦντο), ἐπιπτε ἔξοντωτικὰ δὲ κατὰ τὸ μέγιστο μέρος στὶς ἀσθενέστερες τάξεις (ἔως καὶ 70% τοῦ εἰσοδήματος τῶν χωρικῶν ἀφημάσσετο διὰ φορολογίας) λόγῳ διαφόρων ἔξαιρέσεων ἀριστοκρατικῶν (μὴ καταβολὴ φόρου ἰδιοκτησίας γαιῶν: ὁ εἰσπραττόμενος ἀπὸ τὶς ἄλλες τάξεις φόρος αὐτὸς ἐφθανε τὸ 12.5% τῶν χρατικῶν ἐσόδων τὸ ἴδιο ἔτος) καὶ ἐκκλησιαστικῶν (ἐθελούσιος συνεισφορά, dons gratuits). Ἡ ἔθνικὴ οἰκονομία εἶχε μαραζώσει (τόσο ἀπὸ τὴν κατευθυνόμενη ἐσωτερικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀπώλειες στὸ ἔξωτερικὸ ἐμπόριο ποὺ ἡ ἀποδυνάμωσις τῆς Γαλλικῆς πολεμικῆς καὶ διπλωματικῆς ἴσχυος ἐπέφερε). Τὸ Κράτος ἐλειτούργει πρακτικῶς ὑπὸ καθεστῶς μονίμου χρεωκοπίας· δημόσιος δανεισμὸς ὑπὸ ἐπαχθεῖς ὅρους ἐφθασε νὰ ἀπορροφᾶ τὸ 30% τῶν δαπανῶν τὸ 1774 πρὸς ἔξυπηρέτησί του. Ἡ συνεχὴς χειροτέρευσις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν ὠδήγησε τελικὰ τὸ 1788 σὲ ἐπίσημη χρεωκοπία τοῦ Κράτους. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἀδυνάμου Λουδοβίκου ΙΣΤ' (1774-92) νὰ ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικά, μὲ τὸν φυσιοκράτη Turgot καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸν τραπεζίτη Necker, ἀπελευθερώνων τὴν παραγωγικὴ δραστηριότητα ἀπὸ τὶς πέδες τοῦ προστατευτισμοῦ καὶ μερχαντιλισμοῦ, δὲν ἐτελεσφόρησε. Μία σειρὰ ἀπὸ πολυέξοδες ἀποτυχίες στὶς ἔξωτερικὲς ὑποθέσεις ἀπεκορυφώθη μὲ τὸν καταστροφικὸ γιὰ τὴν Γαλλία Ἐπταετῆ Πόλεμο (1756-1763) μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας ἀφ' ἐνός, Γαλλίας, Αὐστρίας, Ρωσίας, Σαξωνίας, Σουηδίας καὶ Ἰσπανίας ἀφ' ἐτέρου, καὶ μὲ θέατρα ἐπιχειρήσεων στὴν Εὐρώπη, B. Ἀμερική, Ἰνδίες, Ἀφρικὴ καὶ νήσους τοῦ Ειρηνικοῦ. Ὁ πολυδάπανος καὶ αἰματηρὸς πόλεμος κατέληξε γιὰ μὲν τὸν Εὐρωπαϊκὸ ἐδαφικὸ χῶρο βασικὰ στὴν ἀποκατάστασι τοῦ πρὸ τοῦ πολέμου καθεστῶτος (status quo ante bellum), γιὰ δὲ τὸ ἀποικιακὸ σύστημα στὴν ἀπώλεια ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας τῶν καλυτέρων ἀποικιῶν της (Καναδᾶς, ὃσες εἶχε στὶς Ἰνδίες) ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ ἀνεπιτυχὴς Στρατὸς ἀπήτει ἐντούτοις τεράστια ποσὰ (33% τῶν δημοσίων δαπανῶν τὸ 1774).

Ἐνας λαὸς ἐν παρατεταμένῃ καθολικῇ ἀποτυχίᾳ προϋποθέτει εἴτε κοινωνία δρῶσα ὑπὸ περιορισμὸν εἴτε θανατηφόρο ἔθνική νόσο. Ἡ θεσμικὴ διάρθρωσις μιᾶς ὑγιοῦς κοινωνίας ἀποσκοπεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν «ἀριστοκρατία» (μὲ τὴν ἀρχαία σημασία τοῦ ὄρου), τὴν ἀξιοκρατία τῶν διαφόρων ἡγεσιῶν της. Τὸ Ἀπολυταρχικὸ Σύστημα παρήκμασε στὴν Γαλλία, καὶ ἡ παρακμὴ αὐτῆς, ποὺ συμπαρέσυρε ὅλο τὸ Ancient Régime σὲ πτῶσι, ἐστιάσθηκε στὴν ἀνικανότητα τῶν κυβερνητῶν ὅπως ἐμαρτυρήθη ἀπὸ τὶς καθολικὲς ἔθνικὲς ἀποτυχίες. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἐσήμαινε τὴν ἀνάγκη θεσμικῆς ἀναδιαρθρώσεως πρὸς ἀρσι τοῦ ἐμποδισμοῦ δράσεως τῆς κοινωνίας. Ἡ πολιτειακὴ μορφὴ δὲν εἶναι σκοπὸς ἀλλὰ μέσον λειτουργικῆς ἐντάσεως καὶ συνεπακολούθου μεγάλου, ἀποτελεσματικοῦ ἔργου. Εἶναι ἔξαιρετικὰ χαρακτηριστικὸς ὁ κλασσικισμὸς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (π.χ. David στὴν ζωγραφικὴν) παρὰ τὶς ἀναμενόμενες Δυτικοευρωπαϊκὲς παραποίησεις τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πνεύματος στὸν Διαφωτισμὸν (λατρεία τοῦ Λόγου καὶ Εορτὲς τοῦ Υπερτάου Όντος στὴν Notre Dame ἀπὸ τὸν Robespierre τὸ 1794). Τὴν καταλυτικὴ τεχνητότητα τοῦ Ancient Régime (πολιτιστική, πολιτικὴ καὶ οἰκονομική) ἐκλήθη νὰ θεραπεύσῃ ἡ φυσικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Διοικήσεως. Μὲ τὴν ἀνατροπὴν παλαιοῦ ἀποπνικτικοῦ, ἀναξιοχρατικοῦ καὶ ἀναποτελεσματικοῦ καθεστῶτος, ἀπελευθεροῦται φυλακισμένη ἔθνικὴ ἐνέργεια, ἡ ὁποία, παρὰ τὴν συγκλονιστικὴ ἀναταραχὴ οἰκοδομήσεως νέων διαρθρωτικῶν κοινωνικοπολιτικοϊκονομικῶν θεσμῶν, δῦνηγετε εἰς ἔργο κολοσσιαίας σημασίας: τὴν Γαλλικὴ δλοκλήρωσι τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εύρωπης (πλὴν Ἀγγλίας).

Ἐντὸς τῆς δίνης τῶν ἐπαναστατικῶν ἀναταραχῶν καὶ ζυμώσεων καὶ μὲ τὸν Γαλλικὸ στρατὸ αὐτοδιαλυμένο, νεοδημιουργούμενη δὲ ἔθνικὴ φρουρά, ἡ Γαλλία κηρύσσει τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Αὔστριας τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1792, εἰς ἀπάντησι τῆς Πρωσσο-Αύστριακῆς ἀμυντικῆς Συμμαχίας (Φεβρουάριος 1792). Α' Πόλεμος τοῦ Εύρωπαϊκοῦ ἀντιγαλλικοῦ Συνασπισμοῦ (1792-7). Παρὰ τὴν

δεινή έσωτερη κρίσι του 1793-4 («Κυριαρχία του Τρόμου») και τὴν ἀδυναμία, ἀνεπάρκεια και ἀστάθεια τοῦ ἀκολουθήσαντος Διευθυντηρίου (1795-1799), ὁ νεοωργανωμένος ἀξιοκρατικὰ Στρατὸς ἀνταπεξέρχεται ἐπιτυχῶς, μετὰ μία πρώτη ἀντιστροφή, κατὰ τῶν Συμμάχων, στοὺς ὅποίους τὸ 1793 προσχωροῦν Ἀγγλία, Ἰσπανία, Πορτογαλλία, Ὁλλανδία, ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία, τὸ Βασίλειο τῆς Νεαπόλεως και τὰ Ἰταλικὰ κράτη τῆς Β. και Κ. Ἰταλίας πλὴν Βενετίας και Ἐτρουρίας. Καθολικὴ μαζικὴ ἐπιστράτευσις (ἀντὶ τῶν μισθοφορικῶν βασικὰ παλαιῶν μικροτέρων ἐπαγγελματικῶν σωμάτων στρατοῦ) ρίπτει στὸ πεδίο τῶν μαχῶν 1.000.000 ἄνδρες (1793). Ἡ Πρωσία (λόγω προβλημάτων στὴν Πολωνία) συνάπτει χωριστὴ εἰρήνη (1795) μὲ ὄριο ἐδαφικὸ και ἐπιρροῶν τὸν Ρῆγο. Ἡ Ἰσπανία ἀλλάσσει στρατόπεδο (1796). Ἡ Ἀγγλία ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὴν ἥττα τῶν Κάτω Χωρῶν και τὴν συμμαχία τῆς Ἰσπανίας μὲ τὴν Γαλλία, γιὰ νὰ οἰκειοποιηθῇ Ὁλλανδικὲς ἀποικίες και νὰ ἔξουθενώσῃ τὸν Ἰσπανικὸ Στόλο. Ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ σταθερὰ ἐπεδίωκε ἀντὶ παντὸς Ἰσορροπία στὸν Εύρωπαϊκὸ χῶρο, μὲ ταυτόχρονη προώθησι τῆς δικῆς της Θαλασσοκρατίας, και κέρδη ἀπὸ ὅλα τὰ ἐμπλεκόμενα μέρη στὸν ἀποικιακὸ κόσμο. Ὁ Ναπολέων, στρατηγὸς τῆς Δημοκρατίας, εἰσβάλλει στὴν Βόρειο Ἰταλία μὲ μία ἐπιχείρησι ἀστραπῆς και διευθετεῖ τὰ Ἰταλικὰ πράγματα δημιουργῶν ἐξηρτημένες Δημοκρατίες, τὴν Ἐνδοαλπικὴ (Λοιμβαρδία) τοῦ Μιλάνου, τὴν Λιγυστικὴ (Γένοα), τὴν Ρωμαϊκὴ (τὰ Παπικὰ κράτη), τὴν Παρθενόπειο (Νεάπολις), 1796-7. Ἡ Αὐστρία ἀναγκάζεται νὰ συνάψῃ εἰρήνη (1797) ἀναγνωρίζουσα τὴν de facto κατάστασι τόσο ὡς πρὸς τὶς κτήσεις της στὶς Κάτω Χῶρες (ἀριστερὰ τοῦ Ρήγου) ὃσο και στὴν Ἰταλίᾳ ἀνταμείβεται μὲ τὴν Βενετία δίκην ἀφοσιώσεως.

Γιὰ νὰ περιστείλῃ ἢ ἀποβάλῃ τὴν Ἀγγλικὴ ναυτικὴ κυριαρχικὴ παρουσία στὴν Μεσόγειο ὁ Ναπολέων καταλαμβάνει τὴν Μάλτα και ἐκστρατεύει στὴν Αἴγυπτο (1797-9), ἀλλὰ ἀποτυγχάνει στὴν Συρία και ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴν Γαλλία (Νίκη τοῦ Νέλσωνος στὴν Ναυμαχία τοῦ Ἀμπουκίρ παρὰ τὸ Δυτικὸ στόμιο τοῦ Νείλου).

Ἡ Ἀγγλία ὑποκινεῖ τὸν Β' Πόλεμο τοῦ Συνασπισμοῦ (1799-1802) μὲ σύμμαχο τὴν Αὐστρία, τὴν Νεάπολι, τοὺς Ἰππότες τῆς Μάλτας και τὸν Τσάρο

Παῦλο Α'. Ό Ναπολέων διαλύει μὲ πραξικόπημα τὸ ἀνίκανο Διευθυντήριο καὶ προκηρύσσεται μετὰ ἀπὸ δημοφήφισμα Πρῶτος "Υπατος τῆς Δημοκρατίας: πρόκειται κατ' οὐσίαν γιὰ ἴδιότυπο στρατιωτικὴ δικτατορία κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ή Ρωσσία ἀποχωρεῖ τοῦ Συνασπισμοῦ ('Οκτώβριος τοῦ 1799) καὶ συνάπτει εἰρήνη μὲ τὴν Γαλλία (1801). Νίκες τοῦ Ναπολέοντος στὴν Ἰταλία ἀναγκάζουν ἐκ νέου τὴν Αὐστρία νὰ δεχθῇ τοὺς συμπεφωνημένους ὄρους τῆς προγενέστερης Συνθήκης. Βόρειος Συνασπισμὸς Ρωσσίας, Σουηδίας, Δανίας καὶ Πρωσσίας μὲ σκοπὸ τὴν προστασία τῆς οὐδετερότητος καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ οὐδετέρου ἐμπορίου καθίσταται ἀντικείμενο 'Αγγλικῆς προκλήσεως (ἐπίθεσις τοῦ Νέλσωνος στὴν Κοπενχάγη). Ή 'Αγγλία ἀπομονώνεται καὶ ἀναγκάζεται νὰ ὑπογράψῃ τὴν Συνθήκη τῆς 'Αμιένης (1802) μὲ τὴν δοπία παραχωρεῖ σχεδὸν ὅλες τὶς κατακτηθεῖσες ἐν τῷ μεταξὺ ἀποικίες. Δεύτερο Δημοφήφισμα καθιστᾶ τὸν Ναπολέοντα 'Ισόβιο "Υπατο (1802). Τρίτο Δημοφήφισμα τὸν ἀναγορεύει Αὐτοκράτορα καὶ τὴν Αὐτοκρατορία κληρονομική (1804): βασικὲς δομὲς τοῦ παλαιοῦ συστήματος ἐπανεμφανίζονται.

'Επιθετικὴ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας στὶς ἀποικίες (Λουιζιάνα, 'Αϊτή, Μαρτίνικα), ἀλλὰ καὶ στὴν Εύρωπη (κατάληψις τοῦ 'Ανόβερου), καὶ ἐπιβολὴ προστατευτικῶν δασμῶν γιὰ τὶς ἀγγλικὲς εἰσαγωγές, ἔκανε τὴν 'Αγγλία νὰ ἐπιχειρήσῃ νέο Συνασπισμὸ μὲ τὸν Τσάρο 'Αλέξανδρο Α', τὴν Αὐστρία, τὴν Σουηδία καὶ τὴν Νεάπολι. 'Ο Γ' Πόλεμος τοῦ Συνασπισμοῦ (1805) ἐπανεβεβαίωσε τὴν ναυτικὴ ὑπεροπλία τῆς 'Αγγλίας (Ναυμαχία τοῦ Τραφάλγκαρ) καὶ τὸ ἀήττητο τοῦ Ναπολέοντος στὴν ξηρὰ (Μάχη τοῦ 'Αούστερλιτζ). Ή Πρωσσία συνάπτει Σύμφωνο 'Αμοιβαίας Βοηθείας μὲ τὴν Γαλλία, ἡ δὲ Αὐστρία ὑποκύπτει στοὺς ὄρους ποὺ τῆς ὑπαγορέυει ὁ νικητής: πρόκειται γιὰ διανομὴ ἐδαφῶν τῆς Αὐστρίας σὲ Γερμανικὲς 'Ηγεμονίες. 'Ο Ναπολέων ἔχει ἥδη ἵσχυρο ποιήσει τὶς μέσες Γερμανικὲς 'Ηγεμονίες (1803-1806), 1) διαμοιράζων ἐδάφη τῶν ἐκκλησιαστικῶν χωροδεσποτιῶν καὶ τῶν Αὐτοκρατορικῶν πόλεων, ὅπως καὶ μικρῶν αὐτονόμων ἐπαρχιῶν· 2) ἀναβαθμίζων τὸ ἐπίσημο status τῶν ἡγεμόνων παρὰ τὸν θέσμιο Νόμο τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας· 3) συμπεριλαμβάνων αὐτὲς τὶς ἡγεμονίες στὴν Συνομοσπονδία τοῦ Ρήγου ὑπὸ Ναπολεό-

ντειο Προτεκτοράτο· 4) ύποχρεώνων τὸν Φραγκίσκο Β' τῆς Αὐστρίας νὰ παραιτηθῇ τοῦ Γερμανικοῦ Αύτοκρατορικοῦ Στέμματος: στὶς 6 Αὔγουστου 1806 καταργεῖται ἡ Ἀγία Ρωμαϊκὴ Αύτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ Ἐθνους.

Ἡ Πρωσσία, ἐγκαταληφθεῖσα παρὰ τὸ Σύμφωνο Βοηθείας ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα, ὁργανώνει τὸν Πόλεμο τοῦ Δ' Συνασπισμοῦ (μὲ τὴν Σαξονία καὶ Ρωσσία), 1806-7. Καταρρέει πλήρως, στρατιωτικὰ καὶ ἥθικὰ ('Οκτώβριος 1806). Ὁ Στρατός της διαλύεται. Ὁ Βασιλεὺς Φρειδερίκος - Γουιλιέλμος Γ' καταφεύγει ἀπὸ Βερολίνον εἰς Koenigsberg, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Memel. Ἡ Σαξονία καθίσταται μέλος τῆς Συνομοσπονδίας τοῦ Ρήνου. Ἀπὸ τὸ Βερολίνο ὁ Ναπολέων ἔκδίδει τὴν Διακήρυξι τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Εύρωπαϊκοῦ Συστήματος: ἡ Ἀγγλία ἀφορίζεται ἔκτὸς τῆς Εύρωπης, ἀποσυμπλέκεται τελείως ἀπὸ τὸ καθεστώς τῆς Ἡπείρου: τῆς ἐπιβάλλεται ἀπομονωτισμός. Ἡπτα τοῦ Ρωσσικοῦ Στρατοῦ στὴν Friedland ('Ιούνιος 1807), καταλήγει στὴν Eiρήνη τοῦ Tilsit ('Ιούλιος 1807) μεταξὺ Ρωσσικῆς καὶ Γαλλικῆς Αύτοκρατορίας: ἡ Ρωσσία εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸ Σύστημα διαμοιράζουσα τὴν Εύρωπη εἰς δύο σφαῖρες ἐπιροοῆς, τὴν Δυτικὴν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Πολωνία, Σλοβακία, Ούγγαρία, περιλαμβάνονται στὴν Δυτική, τὰ δὲ Ὁθωμανικὰ Βαλκάνια διαμελίζονται, μὲ μυστικοὺς ὄρους τῆς Συνθήκης, πλὴν Θράκης καὶ Κωνσταντινουπόλεως (Ρωσσοτουρκικὸς Πόλεμος 1806-12). Ἡ Ρωσσία κερδίζει συνεπίᾳ τῆς συμφωνίας μὲ τὸν Ναπολέοντα τὸ Bialystok (1807), Tarnopol (1809), Φινλανδία (1809). Ἡ διάλυσις τῆς Πρωσσίας ἀποφεύγεται χάρις σὲ Ρωσσικὴ παρέμβασι πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἀλλὰ τὰ ἐδάφη τῆς περιορίζονται (ἀνατολικὰ μόνον τοῦ Ἐλβα καὶ χωρὶς τὰ ἐνσωματωμένα πρὸν Πολωνικὰ τμήματα πλὴν τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας· δημιουργεῖται τὸ μεγάλο Δουκᾶτο τῆς Βαρσοβίας, ἐνῷ τὸ Danzig καθίσταται Δημοκρατία ὑπὸ Γαλλικὴ φρουρά) καὶ βαρεῖς οἰκονομικοὶ ὄροι ἐπιβάλλονται, μέχρι τῆς ἐκπληρώσεως τῶν δποίων ἡ Πρωσσία θὰ παραμείνῃ ὑπὸ Γαλλικὴ κατοχή. Τὸ διάταγμα τοῦ Μιλάνου (1807) καθιστᾷ ὑποχρεωτικὴ τὴν ὑπαγωγὴ τῶν Εύρωπαϊκῶν Δυνάμεων στὸ Γαλλικὸ Ἡπειρωτικὸ Σύστημα Ἀσφαλείας· τὰ μὴ συμμορφούμενα κράτη τίθενται ὑπὸ κατοχή: Πορτογαλλία (1807), Ἐπρουρία καὶ Ρώμη (1808/9), Βόρειος Γερμανία (1810). Ἡ ἀναταραχὴ στὴν Ἰβηρικὴ Χερσόνησο ποὺ ἡ

’Αγγλική ἐπέμβασις (1808) προκαλεῖ καὶ συντηρεῖ, ὁδηγεῖ στὴν Αὐστριακὴν ’Εξέγερσι (1809), τὸν Πόλεμο τοῦ Ε΄ Συνασπισμοῦ. Τὰ Γερμανικὰ κράτη δὲν ἀνταποκρίνονται στὸν προκηρυχθέντα ἔθνικὸ ἀγῶνα τῆς Αὐστρίας, ἡ ὁποία ὑποκύπτει ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν. Μὲ τὴν Συνθήκη τοῦ Schoenbrunn ἡ Αὐστρία χάνει καὶ ἄλλα ἐδάφη εἰς ὅφελος τῆς Βαυαρίας (Β. Τυρόλο), τῆς Ἰταλίας (Ν. Τυρόλο), τῆς Γαλλίας (ἐπαρχία τῆς Ἰλλυρίας, δηλαδὴ Δαλματικὲς ἀκτές), τοῦ Δουκάτου τῆς Βαρσοβίας (Δυτικὴ Γαλικία μὲ τὴν Κρακοβία) καὶ τῆς Ρωσίας (Tarnopol). Περιορισμὸς τοῦ στρατοῦ εἰς 150.000 ἄνδρες ἐπιβάλλεται.

Ἡ Εἰρήνη τοῦ Tilsit καὶ ἡ Συνεννόησις τοῦ Erfurt (μεταξὺ Ναπολέοντος καὶ ’Αλεξάνδρου Α’) σύρουν κατ’ ἀρχὴν (ἄν καὶ τὸ ὑπέρβαρο τῆς Ναπολεοντικῆς Γαλλίας κλίνει τὸν ζυγὸ πρὸς τὸ Δυτικὸ Τμῆμα· παράδειγμα Γαλλικῆς παρεμβάσεως στὸν ἀνατολικὸ χῶρο παρέχουν ἡ δημιουργία τοῦ Δουκάτου τῆς Βαρσοβίας ἢ τὰ ’Αδριατικὰ Βαλκανικὰ παράλια, οἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐπίσης καὶ ἡ Πελοπόννησος ποὺ ἔξασφάλιζε ἡ Γαλλία σύμφωνα μὲ τοὺς μυστικοὺς ὄρους τῆς συνθήκης) τὰ φυσικὰ πολιτιστικὰ ὄρια μεταξὺ Λατινικῆς καὶ Βυζαντινορθοδόξου Εὐρώπης. Τὰ γεωπολιτικὰ ὄρια συμπίπτουν κατὰ ίκανὴ προσέγγισι: ’Απὸ τὴν Ἰστρια στὴν ’Αδριατική, στὸν Σαῦνο καὶ Δραῦνο ποταμούς, τὶς Τρανσυλβανικὲς Ἀλπεις, Καρπάθια, Βιστούλα ποταμό, μέχρι τοῦ Danzig στὶς ἐκβολὲς καὶ τὴν Βαλτικὴ Θάλασσα. Τὸ ΓαλλοΡωστικὸ Ἡπειρωτικὸ Σύστημα τείνει εἰς εὔσταθεια. ’Αλλὰ τὸ 1810 ἡ Συνεννόησις τῶν δύο Αὐτοκρατόρων θολοῦται. Ἡ ἐμμονὴ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν συγκρότησι σημαντικῆς Πολωνικῆς ἐπικρατείας εἶναι δικαιολογημένα ὑποπτος εἰς τὴν Ρωσία. Ὁ γάμος τοῦ Ναπολέοντος μὲ τὴν κόρη τοῦ Αὐστριακοῦ Αὐτοκράτορος ἀναβαθμίζει τὴν σημασία τῆς Αὐστρίας· ὁ Ταλλεϋράνδος ἀπὸ τὸ Παρίσι προτείνει προώθησι τῆς Αὐστρίας εἰς τὸν Βαλκανικὸ χῶρο εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἀπωλειῶν τῆς εἰς Κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ Β. Ἰταλία. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς ’Αγγλίας ἀπὸ Ἡπειρωτικὲς ἐμπορικὲς συναλλαγὲς ποὺ ἐπιβάλλει ὁ Ναπολέων ὡς μέρος τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συστήματος πλήττει καίρια τὴν Ρωσικὴ Οἰκονομία. Ἡ Γαλλία ἐμποδίζει τὴν Ρωσία νὰ ἀποκομίσῃ τὰ ὡφέλη ἀπὸ τὸν Ρωσσοτούρκικὸ Πόλεμο (εἶχε καταλάβει τὰ Βαλκάνια μέχρι τὴν Θράκη)· μεσολαβεῖ γιὰ εἰρήνη μὲ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη ποὺ

ἀφήνει στὴν Ρωσσία ἐδαφικὰ μόνο τὴν Βεσσαραβία (ἢ Πύλη ἐπαναφέρει πάντως στὴν θέσιν τῶν τοὺς παυθέντες φιλορώσσους Ὀσποδάρους Ὑψηλάντη καὶ Μουρούζη τῶν Παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν, ἐνῷ ἀναγνωρίζει αὐτοδιοίκητο Σερβία). Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, δὲ Ἀλέξανδρος Α' ἀποφεύγει νὰ ὑποστηρίξῃ σχέδιο τοῦ Ναπολέοντος πρὸς ἀπόκτησι τῶν Ἰνδιῶν (1807-8). Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὸ Ἡπειρωτικὸ Σύστημα τὸν Δεκέμβριο 1810. Στὸ τέλος, ἡ Συνεννόησις μεταξὺ Δυτικῆς - Κεντρικῆς ἀφ' ἐνὸς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἀφ' ἑτέρου εἶναι πάντοτε ἀσταθῆς διότι ἔνέχει ἐγγενῶς τακτικὸ χαρακτῆρα. Ὁ Ναπολέων διαπράττει θεμελιῶδες σφάλμα ὅταν συνάπτει στρατιωτικὴ συμμαχία μὲ Πρωσσία καὶ Αὐστρία κατὰ τῆς Ρωσσίας. Ἡ Μεγάλη Στρατιά (1812) κατεστράφη δλοσχερῶς παρὰ τὴν κατάκτησι τῆς Μόσχας. Οἱ τεράστιες ἔκτασεις, προβλήματα ἀνεφοδιασμοῦ, δὲ καιρὸς καὶ ἡ «Πάρθιος τακτική» τοῦ Στρατηγοῦ Κουτούζωφ προεκάλεσαν αὐτὸ ποὺ συνεργεία γεωπολιτικῶν καὶ πολιτιστικῶν λόγων θὰ ἐπέφερε οὕτως ἢ ἀλλως ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἔστω καὶ ἐὰν ἡ Γαλλικὴ δλοκλήρωσις τῆς συνολικῆς Ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης, καὶ ἐπιτυχῆς ἀπομόνωσις τῆς Ἀγγλίας, εἰχαν ἐπιβληθῆ καὶ διαρκέσει.

Ἡ συντριπτικὴ ἥττα τῆς Γαλλίας ἀπὸ τὴν Ρωσσία ἀκολουθήθη, ὅπως πάντοτε κατὰ τὸ πρόσκομμα τοῦ ἴσχυροῦ, ἀπὸ συρροὴ ἐχθρικῶν, θετικῶν ἢ ἀρνητικῶν, ἀντιδράσεων. Συνασπισμὸς Πρωσσικῶν καὶ Αὐστριακῶν δυνάμεων νικᾷ τὶς Γαλλικὲς Δυνάμεις στὴν φονικὴ μάχη τῆς Λειψίας (1813). σὰν συνέπεια, τὸ Ναπολεόντειο Ἡπειρωτικὸ Σύστημα καταρρέει, ἡ Συνομοσπονδία τοῦ Ρήγου διαλύεται, καὶ Γερμανία, Ὀλλανδία, Ἀνω Ἰταλία, Νεάπολις ἀνεξαρτητοποιοῦνται. Ὁ πόλεμος μεταφέρεται στὴν Γαλλία (1814), τὸ Παρίσι κατακτᾶται, δὲ Ναπολέων παραιτεῖται καὶ ἔξορίζεται εἰς τὴν Ἐλβα ὡς κύριός της. Μετὰ τὴν ἐπάνοδό του καὶ τὴν ἀποτυχία τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν 100 ἡμερῶν ἔξορίζεται στὴν Ἀγ. Ελένη ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους. Ἡ δυσπραγία τῶν Συνομιλιῶν Εἰρήνης (1814-5) δικαιολογεῖ τὸ τελευταῖο ἐγχείρημα τοῦ Ναπολέοντος. Ἡδη κατὰ τὶς συζητήσεις δύο ἄξονες σχηματοποιοῦνται: Βρεττανία - Αὐστρία - Γαλλία, καὶ Ρωσσία - Πρωσσία. Ἡ Τελικὴ Πρᾶξις τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (Ἰούνιος 1815) ἐπαναφέρει τὸ status quo ante bellum γιὰ τὴν Γαλλία, ἐνῷ θεσπίζει ἔνα ἄκρως τεχνητὸ σύστημα κρατικῶν ὅριοθετήσεων καὶ συνδυα-

σμῶν, ποὺ συγχρόνως ἀποφασίζεται νὰ ὑποστηριχθῇ συλλογικὰ (Τερὰ Συμμαχία, Σεπτέμβριος 1815) σὲ ὅλα του τὰ σημεῖα ὡς ἐνιαῖο. Ἡ Ἀγγλία κερδίζει ὅπως πάντα ἀποικίες.

Ἡ Γαλλία τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπελευθερώνει τὸ δυναμικό της καὶ διοχετεύει τὴν διεγερθεῖσα ἐνέργειά της πρὸς ἐπίτευξι πρῶτα τῶν φυσικῶν δρίων της (Πυρηναῖα, Δ. Ἀλπεις, Ρῆνος) καὶ κατόπιν, ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα, εἰς τὴν Γαλλικὴ δλοκλήρωσι τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἀποτυγχάνει ἐπιδιώκουσα τὴν Ἑγεμονία τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ πεδίου, περιλαμβανομένης τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Νοτιο-Ἀνατολικῆς Σφαίρας.

Ἀκριβῶς ἴδια ἦταν ἡ σύλληφις τοῦ De Gaulle ὡς πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίησι. Τὰ βασικά της σημεῖα ἔχουν ὡς ἔξῆς. Μὲ τὸ Γαλλο-Γερμανικὸ Σύμφωνο Φιλίας (1963) τίθεται ἡ βάσις. Ἀκολουθοῦν· Φάσις I: ἡ Ε.Ο.Κ. τῶν 6 ὡς πολιτικοϊστορικὴ ὄντότης μὲ πυρηνικὴ δύναμι παρεχομένη ἀπὸ τὴν Γαλλία. Φάσις II: συνάπτονται ἡ κεντρικὴ Εὐρώπη, ἡ Ἀνατολικὴ πλὴν Ρωσσικῆς δλοκληρώσεως καὶ τὰ Βαλκάνια. (Ἡγεσία τῆς Γαλλίας λόγῳ στρατιωτικῆς ἰσχύος). Φάσις III: προστίθενται Ρωσία, Σκανδιναվία, Ἀγγλία, Ισπανία, Πορτογαλία, ὅταν ὁ ἀρχικὸς πυρὴν ἔχει ἐνδυναμωθῆ τόσο ὥστε νὰ μπορῇ νὰ ἀφομοιώσῃ τὴν Εὐρωπαϊκὴ περιφέρεια. Ἔτσι θὰ ἐπετυγχάνετο «Ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ἔως τὰ Οὐράλια». Τὸ δόγμα ὡς στρατηγικὴ εἶναι οὐτοπικό. Ἡ συνθήκη τοῦ Tilsit θὰ συνίστα ρεαλιστικώτερη χωρολογικὰ προοπτική, ἀν ἵσχυε ἀκόμη τὸ Σύστημα Ισορροπίας Δυνάμεων. Ἄλλὰ καὶ ἔτσι, ἡ δλοκλήρωσις τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης θὰ ἀπαιτοῦσε τὴν ἀσκησὶ Ισχύος ἐκ μέρους μιᾶς Δυνάμεως (ἢ ἄξονος Δυνάμεων). Τέτοια δυναμικὴ ἐνοποίησις, πέραν τῆς ἀπουσίας ἐπαρχοῦς ἰσχύος, ἀντιστρατεύεται ὅμως ἀρδην τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῆς παρούσης Ἑγεμονικῆς Δυνάμεως, τῶν Η.Π.Α.

Παράρτημα XIV

Γαλλική Στρατηγική Εύρωπαικῆς 'Ολοκληρώσεως. [Εἰκκ. 95-96]

Η Στρατηγική τῆς Γαλλικῆς 'Ολοκληρώσεως τῆς Εύρωπης ἔκκινει (1) ἀπὸ τὴν ἔξασφάλισι τῶν φυσικῶν δρίων τῆς Γαλλίας πρὸς Α. καὶ ΒΑ: Δυτικὲς "Αλπεις καὶ Ρήνος ποταμός. Καίρια σημασία ὅμως ἔχει (2) ἡ ἐνοποίησις τοῦ γεωπολιτικοῦ ὄγκου ποὺ περικλείεται ἀπὸ Πυρηναῖα, "Αλπεις, 'Ανατολικὲς "Αλπεις (ὑπὲρ τὴν "Ιστρια), Βοημικὸς Δρυμός, "Ορος "Ερτζ, ποταμὸς "Ελβα. Αὐτὸ ἐπέτυχε ὁ Ναπολέων μὲ τὴν σύστασι τῆς Συνομοσπονδίας τοῦ Ρήνου ὡς Γαλλικὸ Προτεκτοράτο, καὶ αὐτὸ ἔθεσε ὡς θεμέλιο τῆς Εύρωπαικῆς διλοκληρώσεως ὁ ΝτεΓκὼλ μὲ τὴν Συνθήκη Φιλίας Γαλλίας - Δυτικῆς Γερμανίας τοῦ 1963, τὸν Γαλλο-Γερμανικὸ "Αξονα. Εἰς τὸν χῶρο αὐτὸ ἀνήκουν βεβαίως Βέλγιο καὶ 'Ολλανδία. Ἐπόμενο βῆμα (3) εἶναι ἡ συμπερίληψις τῆς 'Ιταλίας. Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ λογικὴ τῆς ἀρχικῆς Ε.Ο.Κ. τῶν 6 (Εἰκ. 95*). Στὸ Ναπολεόντειο Δόγμα τοῦ 'Ηπειρωτικοῦ Συστήματος (Εἰκ. 96*) καὶ τοῦ 'Αποκλεισμοῦ τῆς 'Αγγλίας ἀπὸ τὴν Εύρωπη ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς τὸ veto τοῦ De Gaulle γιὰ τὴν εἴσοδο τῆς M. Βρεττανίας στὴν E.O.K. (1963). Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ Ντεγκωλλικὸ Σχέδιο ἐνσωμάτωνε πρῶτα (4) τὶς χῶρες τῆς ἀνατολικῆς Εύρωπης (πλὴν Σοβιετικῆς 'Ενώσεως) καὶ τῶν Βαλκανίων, μετὰ δὲ (5) M. Βρεττανία, Ισπανία, Πορτογαλλία, 'Ιρλανδία, Σκανδινανία, Ρωσία. Η σύμπτωσις τῶν δύο στρατηγικῶν (πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς Ισπανίας, γιὰ τὴν ὅποια περὶ τὸ 1800 ὑπῆρχε εἰδικὸς λόγος στρατηγικῆς προτεραιότητος λόγω τῆς διαλύσεως τῆς 'Ισπανικῆς Αὐτοκρατορίας) εἶναι ἀναμενόμενη.

Σήμερα ὅμως ὁ Δυϊσμὸς τοῦ Εύρωπαικοῦ κορμοῦ Γαλλίας - Γερμανίας ἐλειτούργησε ὑπέρ τοῦ δευτέρου ἑταίρου, παρὰ τὸν Ντεγκωλλικοὺς στρατηγικοὺς σχεδιασμούς. Τὴν βάσι τῆς Γαλλικῆς στρατηγικῆς στὴν τελευταία περίπτωσι ἀπετέλει ἡ Γαλλικὴ στρατιωτικὴ ὑπεροπλία ἔναντι τῆς Γερμανίας. (Σὲ ἐρώτησι τοῦ Kissinger, παρόντος τοῦ Νίξον, πῶς ἡ Γαλλία ἐσκόπευε νὰ ἀποτρέψῃ

Γερμανική κυριαρχία στὴν Ἡνωμένη Εύρωπη τῶν Ἐθνικῶν Κρατῶν ποὺ ἐπεδίωκε, ἡ ἀπάντησις τοῦ De Gaulle ἦταν λακωνική: Διὰ τοῦ πολέμου. H. Kissinger, *Diplomacy*, p. 604). Ἀλλὰ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀσφαλείας τῆς (Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς) Εύρωπης ἐστηρίζετο στὶς Ἡ.Π.Α. καὶ ὅχι στὴν Γαλλία: Ἡ Γερμανία εἶχε ἐπομένως τὰ περιθώρια νὰ ἀσκήσῃ τὰ πλεονεκτήματα τῆς οἰκονομικῆς της ὑπεροχῆς καὶ πολιτικοστρατηγικοῦ βάρους χωρὶς νὰ κωλύεται ἀπὸ τὸ στρατιωτικό της ἔλλειμα (ἀκριβῶς ὅπως ἡ Ἰαπωνία) — ἐφ' ὅσον ὁ συντονισμὸς τῆς πολιτικῆς της πρὸς τὶς Ἡ.Π.Α. παρέμενε ἐνεργὸς καὶ ἀδιατάραχτος.

Ἡ Γαλλικὴ Στρατηγική, ἡ δποία ἄλλως τε εἶναι κατοπτρικὴ τῆς Γερμανικῆς, ἀπέτυχε ἐπὶ Ναπολέοντος, λόγῳ, πρωτίστως, τῆς ἀπεριληφίας τῆς Ρωσίας καί, κατὰ δευτέρα ἀναφορά, τῆς Ἀγγλίας. Σὲ βαθύτερο ἐπίπεδο ἡ αἰτία (ἢ δποία θὰ ἀπεγέννα τὴν μία ἢ τὴν ἄλλη συγκεκριμένη μορφὴ ἀσυμβατότητος καὶ ἀποκρούσεως τῆς ἐνοποιητικῆς διαδικασίας) ἔγκειται στὴν διαίρεσι μεταξὺ Βυζαντινορθοδόξου Ἀνατολικῆς καὶ ΛατινοΓερμανικῆς Δυτικοκεντρικῆς Εύρωπης, ἡ δποία δευτέρα πάσχει ἄλλη ἀγεφύρωτο ἐνδογενῶς διάστασι μεταξὺ Τευτονικοῦ Βορρᾶ καὶ Λατινικοῦ Νότου. Οἱ διαιρέσεις εἶναι ἰσχυρότατες διότι ἐνεργοποιοῦνται ἀπὸ τὴν σύμπτωσι γεωπολιτικῶν καὶ πολιτιστικῶν δρίων. Ἡ χωρολογικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει μακροπρόθεσμα τὴν μορφὴ καὶ κατεύθυνσι τοῦ ἴστορικοῦ γίγνεσθαι.

Τὴν ἀποτυχία τῆς Γαλλικῆς ὀλοκληρώσεως τῆς Εύρωπης (1815) ἀκολούθησε ἡ Γερμανικὴ ἐθνικὴ συγκρότησις, ἀνοδος καὶ ἀπόπειρα Εύρωπαικῆς ἐνοποιήσεως ἀπὸ τὸ B' καὶ Γ' Reich. Τὴν ἀποτυχία καὶ αὐτῆς διεδέχθη ὁ ἴδιότυπος ΓαλλοΓερμανικὸς ἄξων.

Παράρτημα ΧV

Διαχρονική 'Αστάθεια Συνεννοήσεως μεταξύ ΔυτικοΚεντρικῆς
και 'Ανατολικῆς Εύρωπης.

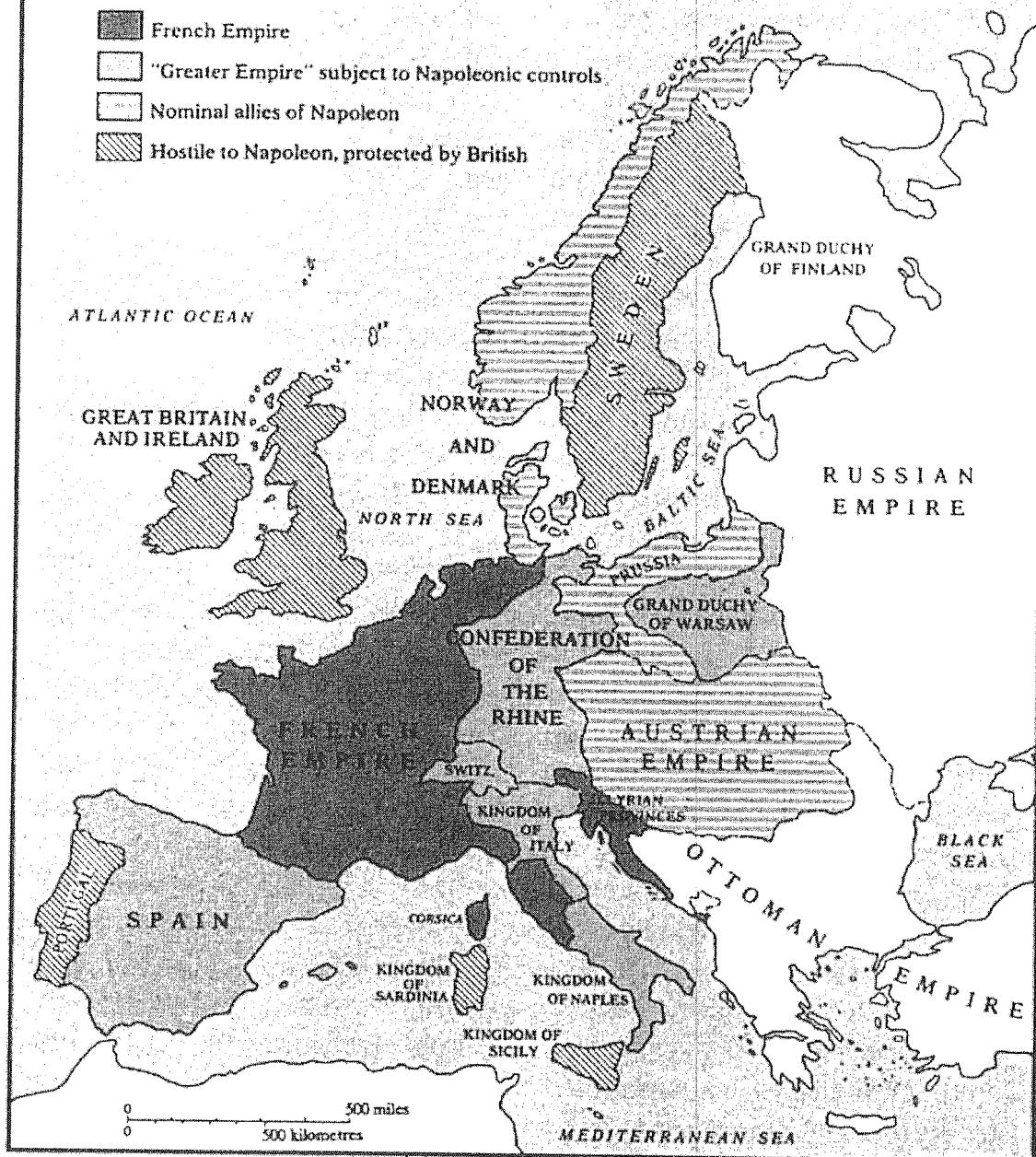
[Εἰκ. 97-98]

Τὸ Ἡπειρωτικὸ Σύστημα τοῦ Ναπολέοντος ἐβασίζετο σὲ μία Στρατηγικὴ Συνεννόησι μεταξύ τοῦ ὀργανωτικοῦ Κέντρου τῆς Δυτικῆς και Κεντρικῆς Ἡπειρωτικῆς Εύρωπης (στὴν προχειμένη περίπτωσι τῆς Γαλλίας) και τῆς Ρωσσίας (Συνθήκη τοῦ Tilsit μεταξύ Ναπολέοντος και 'Αλεξάνδρου Α'). Τὸ Σύστημα ᾔταν βραχύβιο (1807-1812), ὡς ἐγγενῶς ἀσταθὲς λόγῳ τῆς συγκρούσεως ζωτικῶν συμφερόντων τῶν δύο πόλων σὲ περιοχὲς κοινῶν βλέψεων, ἴδιαιτέρως και χυρίως στὸ δυναμικὸ ΒαλκανοΜικρασιατικὸ πεδίο.

Τὸ μοναδικὸ δεύτερο Σύστημα ἰσορροπίας τῶν δύο πόλων (Γερμανίας αὐτὴν τὴν φορὰ ὡς ὀργανωτικοῦ κέντρου τῆς ΔυτικοΚεντρικῆς Ἡπειρωτικῆς Εύρωπης και Ρωσσικῆς Αὐτοκρατορίς ὡς Σοβιετικῆς 'Ενώσεως) ἐφ' ὅλου τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Εύρωπαϊκοῦ χώρου ἀπεδείχθη βραχυβιώτερο: Συνεννόησις Χίτλερ-Στάλιν 1939. Η κατάρρευσις τῆς Συνεννοήσεως τὸ 1941 εἶχε ὡς προσεχῆ αἰτία και πάλι σύγκρουσι ζωτικῶν συμφερόντων τῶν δύο ἐστιῶν στὸ ΒαλκανοΜικρασιατικὸ πεδίο.

Τὰ γεωπολιτικὰ ὄρια τῶν δύο Συνεννοήσεων συμπίπτουν (Εἰκ. 97, 98). Οἱ χωρολογικὲς συντεταγμένες παραμένουν ἀναλλοίωτες.

Map 7: Europe at the Height of Napoleon's Power, 1810

Εἰκ. 97. Τὸ Ἀπόγειο τῆς Γαλλικῆς Δυνάμεως, 1810. Συνεννόησις Γαλλίας-Ρωσσίας. Ο σκοτεινὸς σκιασμὸς καλύπτει τὴν Γαλλικὴ Αὐτοκρατορία· ὁ ἀνοικτὸς περιοχὲς ἀμέσου Γαλλικοῦ ἐλέγχου· ἡ δριζοντία διαγράμμισις Σύμμαχες χῶρες· ἡ πλαγία διαγράμμισις τὶς ἔχθρικὲς περιοχὲς ὑπὸ τὴν προστασίᾳ τῆς Μ. Βρεττανίας.

Τὸ Ἡπειρωτικὸ Σύστημα τοῦ Ναπολέοντος (ἡ Εὐρώπη χωρὶς τὴν Ἀγγλία) ἰσορρόπησε μὲ τὴν Συμφωνία Διανομῆς τοῦ ὅλου χώρου εἰς δύο σφαῖρες ἐπιρροῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ρωσσίας (Συνθήκη τοῦ Tilsit, 1807). Τὸ σύστημα κατέρρευσε ἐντὸς ὀλίγου μετὰ τὴν Ρωσικὴ Ἐκστρατεία καὶ ἥττα τοῦ Ναπολέοντος (1812). Συμφωνίες διανομῆς σφαιρῶν ἐπιρροῆς, ἡ de facto διαμοιρασμοί, μεταξὺ δύο πόλων εἶναι ἀσταθεῖς καὶ προσωρινοί. Στὴν περίπτωσι τοῦ διπόλου Κεντρικῆς-Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἡ ἑστία στρατηγικῆς τριβῆς εὑρίσκεται πάντοτε στὸ ΒαλκανοΜικρασιατικὸ πεδίο. Στὴν μείζονα Ἀνατολικὴ Εὐρωπαϊκὴ Ζώνη ὑπῆρχαν δύο κέντρα, ἡ Ρωσικὴ καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία.

Eix. 98. Τὸ νεώτερο Ἡπειρωτικὸ Εύρωπαικὸ Σύστημα μετὰ τὸ ΓερμανοΣοβιετικὸ Σύμφωνο μὴ-Ἐπιθέσεως (1939) μὲ τὸ μυστικὸ συνοδευτικὸ Πρωτόχολλο Διανομῆς Ζωνῶν Ἐπιρροῆς. Η Πολωνία διαμελίζεται. Η Δυτικὴ καὶ Κεντρικὴ Ἡπειρωτικὴ Εύρώπη ὀργανώνεται μὲ ἔστια τὴν Γερμανία ἀντὶ τῆς Γαλλίας τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ Σύστημα κατέρρευσε πάλι μετὰ τὴν ἐπίθεσι τῆς Γερμανίας κατὰ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσικῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ χῶρες τοῦ ΒαλκανοΜικρασιατικοῦ χώρου, ἀν καὶ χωρὶς ἐνιαίᾳ ὀργάνωσι καὶ παρὰ τὴν βαρεία οἰκονομικὴ ἔξαρτησι των ἀπὸ τὴν Γερμανία, ἥταν καὶ πάλιν ὁ χῶρος τῆς ἀμέσου στρατηγικῆς συγκρούσεως Γερμανίας καὶ Ρωσίας, δπως ἀναλύεται σὲ ἄλλο μέρος τοῦ ἔργου.

Παράρτημα XVI

Τὸ Εύρωπαϊκὸ Πολιτικὸ Πεδίο συμφώνως πρὸς τὸ Συνέδριο τῆς Βιέννης
(1815): Ἀρχὴ τῆς Εύρωπαϊκῆς Ἰσορροπίας Δυνάμεων.

[Εἰκ. 99-100]

Ο πολιτικὸς Χάρτης ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὸ Συνέδριο εἶναι ὑπόδειγμα τεχνητότητος (Εἰκ. 99*).

- 1) Τὸ Βασίλειο τῆς Πρωσσίας περιλαμβάνει δύο ἀνεπικοινώνητα τμήματα (προσαρτᾶται ἡ περιφέρεια τοῦ Ρήγου μὲ τὴν Βεστφαλία), ἔκαστο μὲ σκανδαλωδῶς ἀσταθῆ σύνορα, καὶ παρεισφρύον ἐνδιαμέσως τὸ Βασίλειο τοῦ Ἀνοβέρου.
- 2) Τὸ Βασίλειο τοῦ Ἀνοβέρου συνάπτεται μὲ προσωπικὴ ἔνωσι πρὸς τὴν Ἀγγλία (δ ἀυτὸς Βασιλεύς).
- 3) Τὸ Holstein συνδέεται «προσωπικῶς» μὲ τὸ Βασίλειο τῆς Δανίας.
- 4) Τὸ Βασίλειο τῆς Νορβηγίας συνδέεται «προσωπικῶς» μὲ τὸ Βασίλειο τῆς Σουηδίας.
- 5) Ἡ λεγομένη «Συνεδριακὴ» Πολωνία συνδέεται «προσωπικῶς» μὲ τὴν Ρωσσικὴ Αὐτοκρατορία.
- 6) Τὸ Λουξεμβούργο συνδέεται «προσωπικῶς» μὲ τὸ Βασίλειο τῶν Ἡνωμένων Κάτω Χωρῶν.
- 7) Τὸ Βασίλειο τῆς Βαυαρίας μεγενθύνεται μὲ περιοχὴς ἐκ τῶν ὅποίων ἡ μία εἶναι ἐδαφικῶς ἀνεπικοινώνητος (μεσολαβεῖ ἡ περιοχὴ τῆς Φραγκφούρτης καὶ ἐδάφη τοῦ Μεγάλου Δουκάτου τοῦ Baden).
- 8) Ἡ ἐθνικὴ ἐνοποίησις τῆς Γερμανίας ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸν ΑὔστροΠρωσσικὸ Δυῖσμὸ καὶ τὸν Τοπικισμὸ τῶν 35 Πριγκήπων διαφόρων Ἡγεμονιῶν. Συνίσταται ὅμως Συνομοσπονδία τῆς ὅποίας σκοπὸς κατὰ τὴν Ἰδρυτικὴν Πρᾶξιν (Ἰούνιος 1815) εἶναι: «νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν

ἀσφάλεια τῆς Γερμανίας καὶ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὸ ἀπαραβίαστο τῶν Γερμανικῶν Κρατῶν» (ἄρθρο 2). Ἡ Συνομοσπονδία εἶναι χαλαρώτατη (δὲν ὑπάρχει οἰκονομική, νομισματική, ἐμπορική, δημοσιονομική κοινότης). Ἐντούτοις, εἰς ἀποκορύφωσι τῆς τεχνητότητος, ἡ Πρωσσία μετέχει εἰς τὴν Συνομοσπονδία μὲ τμῆμα μόνον τῶν ἐδαφῶν της.

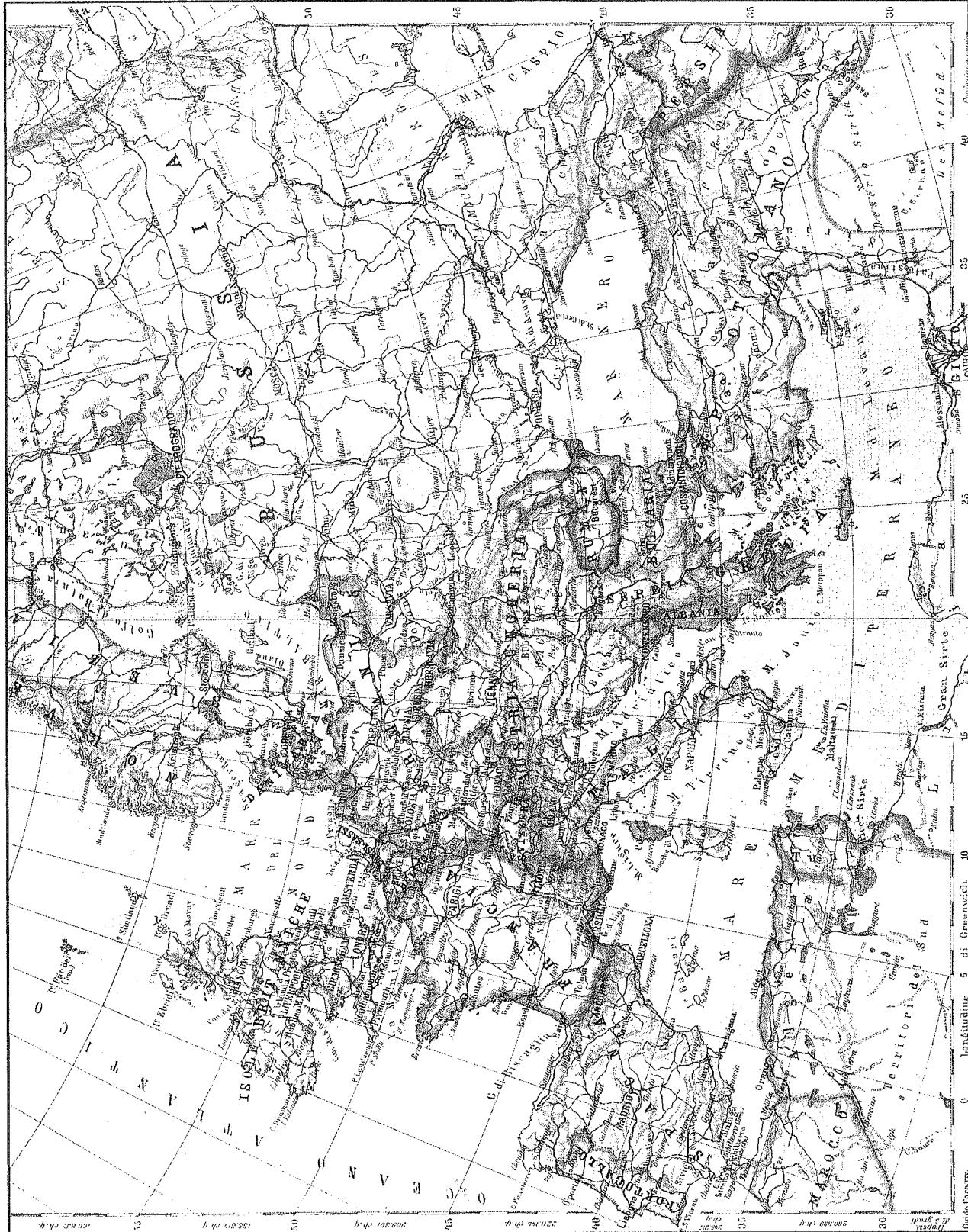
9) Ἡ Αὐστριακὴ Αὐτοκρατορία ἐπίσης μετέχει μὲ τμῆμα μόνον τῶν ἐδαφῶν της εἰς τὴν Συνομοσπονδία. (*Ἡ Σλοβενία περιλαμβάνεται στὸ Γερμανικὸ μέρος*).

Αὐτὸ τὸ ἐγγενῶς ἀσταθὲς Σύστημα ἡ Ἱερὰ Συμμαχία θεσπίζει ἀπαραβίαστο. Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος παρασύρεται εἰς σφαλερὴ στρατηγικὴ ἐν ὀνόματι τῆς κοινωνικοθεωρητικῆς ἴδεολογίας του, καὶ εἰς βάρος τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτιστικῆς ταυτότητος τῆς χώρας του.

Ἄπὸ τὸ ἄλλο μέρος, τὸ Σύστημα τοῦ 1815 διήρκεσε ἐπὶ ἔνα αἰῶνα. Ὁ ὑποκειμενικὸς λόγος σταθερότητος ἐνὸς τέτοιου τεχνητοῦ συστήματος ἔγκειται εἰς τὴν διάθεσι τῶν ἰσχυρῶν Δυνάμεων νὰ τὸ συντηρήσουν, ἐφ' ὅσον συμπέσουν εἰς τὸ ὅτι τὸ γενικὸ συμφέρον ἐκάστης ἔξ αὐτῶν ἀπαιτεῖ τὴν Ἰσορροπίαν των. Ὁ αὐτοπεριορισμὸς τῆς Ρωσσίας κατὰ τὴν πρώτη φάσι τῆς νέας καταστάσεως, ὅταν ἡ Ρωσσία ἦταν σὲ θέσι νὰ τὴν τροποποιήσῃ ἢ καὶ ἀνατρέψῃ, ὥδηγησε εἰς τὴν παγίωσι καὶ ἐνίσχυσι τοῦ συστήματος, εἰς τρόπον ὅστε ὅταν βραδύτερον ἡ Ρωσσία ἐπεδίωξε τὴν ἀναθεώρησί του, οἱ ἄλλες Δυνάμεις (ἐνεργῶς Ἀγγλία, Γαλλία, κεκαλυμμένα ἡ ΑὐστροΟυγγαρία, οὐδέτερη ἡ Πρωσσία) τὴν ἐμπόδισαν δυναμικὰ (Κριμαϊκός Πόλεμος). Ὁ ἀντικειμενικὸς λόγος σταθερότητος τοῦ Συστήματος συνίστατο στὴν δυνατότητα ἀποδεκτῶν τροποποιήσεών του: ἔτσι οἱ πιέσεις ἐκ τῶν ἀντιθετικῶν τάσεων ἀπερροφοῦντο μέχρι τινος ἀφ' ἐνὸς στὸ ἐσωτερικὸ Γερμανικὸ (καὶ δευτερευόντως Ἰταλικὸ ἢ Ἰσπανικό) πρόβλημα δλοκληρώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴν ἐλεγχόμενη ἀποσύνθεσι τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας στὴν Βαλκανική. Ὅταν ἡ διαδικασία Πρωσσικῆς δλοκληρώσεως τῆς Γερμανίας ἐτελεσφόρησε, ἤρθη ὁ ἀντικειμενικὸς λόγος σταθερότητος καὶ ἄρχισε νὰ λειτουργῇ ἡ δυναμικὴ ἀποσταθεροποιήσεώς του, ἡ ὁποία (ἀφοῦ

Εἰκ. 100. Ο Πολυτικός Χάρτης τῆς Εύρωπης κατὰ τὴν ἔκφρασην τοῦ Α' Παγκοσμίου Πόλεμου.

Οἱ διαφορὲς ἀπὸ τὸν χάρτη τοῦ συνεδρίου τῆς Βιένης ἔναν αἰῶνα πρόν, εἶναι καίριες. Η Γερμανικὴ καὶ Ιταλικὴ διοικήσις ἔχουν ἐπιτευχθῆ, ἡ πρώτη εἰς μία Δύναμι μείζονος ισχύος. Η Οθωμανικὴ δργάνωσις τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου ἔχει θρυμματισθῆ καρίς την ἀντικαταστασὶ της ἀπὸ εὐσταθὲς σύστημα νέας δργανώσεως. Η Ευρωπαϊκὴ ισορροπία ἔχει διατοραχθῆ καὶ ὁ Πόλεμος εἶναι ἡ πρᾶξις ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνατροπῆς της.

καὶ ἡ Ἰταλία εἶχε πλέον ἐνοποιηθῆ) ὠδήγησε σὲ τέτοια ἔντασι ποὺ τὸ Σύστημα τελικὰ ἔξερράγη στὰ Βαλκάνια.

Τὸ Συνέδριο τῆς Βιέννης ἔθεσε τὶς βάσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συστήματος Ἀσφαλείας γιὰ τὸν 19ο αἰῶνα: ἵσχυρὰ Κέντρα Δυνάμεως ἐν Ἰσορροπίᾳ χωρὶς ἐνδιάμεσες ζῶντος πολυμερισμοῦ μικρῶν κρατῶν-ἀσπίδων στὴν Ἀνατολή, καὶ δομὴ ἀναχαιτίσεως τῆς Γερμανικῆς ὀλοκληρώσεως. "Οταν ἡ Πρωσσία ἐπέτυχε, μὲ τὴν νίκη της ἐπὶ τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ἔλλειψι ἐμποδισμοῦ ἀπὸ τὶς ἄλλες Δυνάμεις, τὴν Γερμανικὴν ἐνοποίησι, ἡ Εὐρώπη παρουσίαζε τὴν δομὴν ἐνὸς συστήματος ἀποκλειστικὰ ἵσχυρῶν Δυνάμεων χωρὶς περιφερειακὰ κράτη-ἀπορροφητῆρες συγκρούσεων (Εἰκ. 100), τὰ ὅποια μεγάλα Κέντρα πλέον ἐστράφησαν τὰ μὲν κατὰ τῶν δέ: ἐνα τέλειο σύστημα Ἰσορροπίας χωρὶς βαλβίδες ἐκτονώσεως προκαλεῖ μείζονα πόλεμο ἀνταγωνιστικῆς ἐπικρατήσεως μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων· ἡ Ἰσορροπία τείνει νὰ μετασχηματισθῇ εἰς Ἡγεμονία. Ἡ ρῆξις στὴν προκειμένη περίπτωσι ἔγινε ἐκεῖ ὅπου εἶχε ἐπισυμβῆ διάσπασις τοῦ ἴστοῦ —στὸ Βαλκανικὸ πεδίο κατὰ τὴν διαδικασία ἀποσυνθέσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Τὸ σύστημα τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης ἦταν μία ἀκόμη ἀπελπις προσπάθεια νὰ ἀθετηθῇ ἡ λογικὴ τοῦ χώρου καὶ οἱ τοπολογικές τον δομὲς καὶ ἀναγκαιότητες ἀπὸ τὶς κυβερνητικὲς βουλήσεις τῶν ἵσχυρῶν Δυνάμεων, οἱ ὅποιες ὥρισαν πολιτικὴ βάσει τῶν ἐπικαιρικῶν συσχετισμῶν κρατικῶν συμφερόντων. Ἡθέλησαν περαιτέρω νὰ ἐπενδύσουν τὸ καιρικὸ μὲ μανδύᾳ μονιμότητος ὑφασμένο ἀπὸ τὴν στιγμιαία πρόθεσί των. Ἡ παρατεινόμενη τεχνητότης τοῦ ὅλου σχεδίου ὠδήγησε στοὺς φρικτοὺς σπασμοὺς τῆς διαλύσεώς του ἐνα αἰῶνα ἀργότερα. Βεβαίως ἐπὶ τι ἐλειτούργησε ὑπέρ τινων (ΑὐστροΟυγγαρίας καὶ Ἀγγλίας). Ἄρα ἦταν ἐπιτυχία των βραχυπρόθεσμος.

Παράρτημα XVII

Η Γαλλική Αύτοκρατορική Ἰδέα καὶ ὁ Κλασσικισμὸς στὴν Τέχνη.

[Εἰκκ. 101-101a]

Σὲ κάθε ἐποχὴ ἀναγεννήσεως ἢ νέας ἀρχῆς ἢ σημασία καὶ ἡ ἴσχὺς τοῦ κλασσικοῦ πνεύματος φανεροῦται μὲ ίδιαίτερη αἴγλη: ἡ ἱστορία ἔχει τότε ίδιαίτερη ἀνάγκη τὴν αἰώνια νεότητά του. Ὁ φόρτος τεχνητότητος τὸν 18ο αἰῶνα κατε-

Εἰκ. 101. David: Ἡ Στέψις τοῦ Ναπολέοντος.

Ἡ Αύτοκρατορικὴ Ἰδέα τῆς Γαλλίας ὡς Ἐνοποιοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ὁ Κλασσικισμὸς στὴν Τέχνη. Ὁ Ναπολέων αὐτοστέφεται, λαμβάνων τὸ στέμμα ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ παρευρισκομένου καὶ εὐλογοῦντος Πάπα, καὶ στέφει ἐν συνεχείᾳ τὴν Ἰωσηφίνα. Ἡ Αύτοκρατορία ἀναλαμβάνει τὴν πρωτοκαθεδρία ἐναντὶ τῆς θρηγεντικῆς Πνευματικῆς Κυριότητος. Προσωρινή λύσις τοῦ Μεσαιωνικοῦ Δυτικοῦ Δράματος.

Elik. 101a. 'Ο Ναπολέων Α' νικητής μὲ θριαμβικὸ στέφανο ὡς Ρωμαῖος θριαμβευτῆς καὶ νομοθέτης. Ἀνδριάς τοῦ Chaudet ποιηθεὶς το 1804 γιὰ τὸ Νομοθετικὸ Σῶμα.

πίεζε τὶς δυνάμεις τῆς κοινωνίας καὶ παρεκώλυε τὴν δημιουργικὴν ἐνέργειά των. Γιὰ κάθε παραγωγικὴν ἀπελευθέρωσι κατακεκλεισμένου δυναμικοῦ τὴν κλεῖδα κατέχει ὁ πολιτιστικὸς Ἐλληνισμός, τὸν ὅποῖον βεβαίως κάθε λαὸς καὶ ἐποχὴ δέχεται κατὰ δύναμιν. Ἡ «Λατρεία τοῦ Λόγου» στὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασι, καὶ ὁ «Αὐτοκρατορικὸς Ρυθμὸς» (style Empire) ποὺ ἀνεπτύχθη ἐπὶ Ναπολέοντος, μαρτυροῦν μὲ τὸν τρόπον τους τὴν κραταιὰ ἐσαεὶ χρησιμότητα τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ ἐπιτεύγματος. Ὁ Κλασσικισμὸς τοῦ David κατέστη ὁ ἐπίσημος ἐκφραστὴς στὴν Τέχνη τῶν Ἰδεῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, τῆς Ὑπατείας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας (Elik. 101). Ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν λεπτεπίλεπτο

κουφότητα τοῦ rococo εἶναι ἀποκαλυπτικὴ τῶν ἱστορικῶν τεκταινομένων. Ὁ Αὐτοκρατορικὸς Κλασσικισμὸς ἔχει καὶ στρατηγικὴ σημασία. Ἡ Γαλλικὴ Αὐτοκρατορία ἐμφανίζεται ως διάδοχος τῆς πρώτης Αὐτοκρατορίας τῶν Φράγκων ἐπὶ Καρλομάγνου, ποὺ καὶ αὐτὴ συνεστήθη εἰς ἀντικατάστασι τῆς διαλυθείσης Δυτικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Ναπολέων παρίσταται ἔτσι ἀπὸ τὸν Chaudet ως Ρωμαῖος θριαμβικὸς νικητὴς καὶ νομοθέτης (Εἰκ. 101a).

